

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Krakowie

LKR.410.006.02.2019

Pani dr hab. Monika Bogdanowska
Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie
ul. Kanonicza 24
31-002 Kraków

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/19/023 Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie, ul. Kanonicza 24, 31-002 Kraków (WUOZ)
Kierownik jednostki kontrolowanej	dr hab. Monika Bogdanowska, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, (MWKZ) od 12 marca 2019 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: – dr inż. arch. Jan Janczykowski, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków, od 1 marca 2003 r. do 30 listopada 2018 r. (od 1 sierpnia nie pełnił obowiązków); – dr Aneta Borowik, Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków od 5 listopada 2018 r. do 2 lutego 2019 r. Od 1 sierpnia 2018 r. funkcję Zastępcy Małopolskiego Konserwatora Zabytków pełni Dominika Długosz. <p style="text-align: right;">(akta kontroli str. 51)</p>
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Działania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych. 2. Współpraca przy realizacji działań i celów ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2016-2019 (do czasu zakończenia kontroli), z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem, jeżeli miały wpływ na ocenę kontrolowanej działalności
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Krakowie
Kontroler	Małgorzata Korusiewicz, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKR/80/2019 z 13 maja 2019 r. <p style="text-align: right;">(akta kontroli str. 1-2)</p>

¹ Dz. U. z 2019 r. poz. 489, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna kontrolowanej działalności²

OCENA OGÓLNA

MWKZ prowadził działania dotyczące ochrony zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi, niemniej jednak – głównie ze względu na wysokość posiadanych środków finansowych - nie zapewniały one pełnej realizacji zgłaszanych potrzeb.

Wszystkie obiekty z terenu Małopolski wykazane przez MWKZ jako zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych były związane z kulturą i historią narodu żydowskiego. W latach 2016-2019 (30 kwietnia) w rejestrach zabytków prowadzonych przez MWKZ znajdowały się 43 nieruchomości zabytki stanowiące dziedzictwo mniejszości narodowych i jeden zabytek ruchomy – wystrój jednej synagogi, a w ewidencji zabytków nieruchomości ok. 250 obiektów. Sposób prowadzenia wojewódzkiej ewidencji zabytków nie pozwalał na podanie liczby obiektów związanych z mniejszościami narodowymi (w ewidencji wpisanych było ogółem ok. 45 tys. zabytków nieruchomości i 40 tys. zabytków ruchomych). W okresie objętym kontrolą przeprowadzono weryfikację i aktualizację rejestrów i ewidencji, której wynikiem było wykreślenie jednego nieruchomego zabytku mniejszości narodowych.

W okresie objętym kontrolą MWKZ sprawował nadzór konserwatorski, wydając m.in. ogółem 9410 pozwoleń konserwatorskich na prace przy zabytkach nieruchomości i ruchomych. Sposób rejestracji tych pozwoleń nie pozwalał jednak na ustalenie ile z nich dotyczyło zabytków związanych z dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych. W przypadku objętych szczegółowym badaniem 17 pozwoleń dotyczących obiektów mniejszości narodowych stwierdzono, że decyzje te były wydawane bez zbędnej zwłoki. MWKZ kontrolował realizację wydanych pozwoleń sprawdzając stan zaawansowania prac prowadzonych na ich podstawie oraz uczestnicząc w odbiorach zrealizowanych prac.

W latach 2016-2019 (30 kwietnia) przeprowadzono osiem kontroli zabytkowych nieruchomości stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych w zakresie przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad nimi, w wyniku których wydano dwa zalecenia pokontrolne, decyzję umarzającą postępowanie w zakresie wykonanych prac pozwalając na zakończenie planowanych prac i robót budowlanych przy zabytku oraz wystąpiono do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (*MKiDN*) o skreślenie z rejestru zabytków jednego obiektu.

W latach 2016-2019 (30 kwietnia) spośród 693 zadań, na realizację których złożono wnioski o udzielenie dotacji tylko osiem dotyczyło zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych. Z budżetu MWKZ dofinansowano dwa zadania na łączną kwotę 70 tys. zł. Należy zwrócić uwagę na fakt, że potrzeby finansowe w tym zakresie były znacznie większe, bowiem przyznana przez MWKZ łączna kwota dotacji na zabytki mniejszości narodowych stanowiła jedynie 32,2% wnioskowanych środków.

Zdaniem NIK za dobrą praktykę należy uznać wprowadzony przez MWKZ wymóg stosowania przez beneficjentów procedury konkurencyjnej dla zadań (zamówień) dofinansowanych ze środków dotacji MWKZ na prace przy zabytkach. Procedura ta ujednoliciła sposób dokumentowania wyboru wykonawcy przez beneficjentów i pozwoliła na oszczędności, które mogły być przeznaczone na kolejne dotacje/zadania.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu zastosowano ocenę opisową.

Próby współpracy podejmowane przez MWKZ z organizacjami zrzeszającymi przedstawicieli mniejszości narodowych najczęściej pozostawały bez ich odpowiedzi lub dotyczyły tylko przyznania dotacji na prace przy zabytkach. Pozytywnie należy ocenić natomiast współpracę ze społecznym opiekunem zajmującym się zabytkowym cmentarzem żydowskim w Trzebini, w ramach której zlecono jednemu z zakładów karnych wykonanie tablicy upamiętniającej więźniów żydowskich oraz prowadzenie prac porządkowych.

Za nieprawidłowość NIK uznaje żądanie od beneficjentów decyzji o wpisie obiektu do rejestru zabytków i aktualnego pozwolenia konserwatorskiego dotyczącego wnioskowanego zakresu prac, ponieważ znajdowały się one w posiadaniu MWKZ. Praktyka ta była już kwestionowana (jako uwaga) w trakcie prowadzenia w WUOZ kontroli P/17/076 *Zabezpieczenie i udostępnianie zabytków architektury drewnianej oraz ich wykorzystanie w promocji regionu.*

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe³ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Działania na rzecz ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

Opis stanu faktycznego

1. W ramach struktury organizacyjnej WUOZ, poza siedzibą w Krakowie⁴ funkcjonowały trzy delegatury: w Nowym Sączu⁵, w Nowym Targu⁶ i w Tarnowie⁷.

(akta kontroli: str. 31-50)

Na mocy Porozumienia z 11 maja 2010 r. zawartego przez Wojewodę Małopolskiego z Gminą Miejską Kraków w sprawie powierzenia prowadzenia niektórych spraw z zakresu właściwości MWKZ⁸, działający w imieniu Prezydenta Miasta Krakowa Miejski Konserwator Zabytków przejął do prowadzenia sprawy m.in. na obszarze zespołu zabytkowego obejmującego historyczny zespół miasta Krakowa (Stare Miasto, Wawel, Stradom, Kazimierz, Podgórze, Nowy Świat, Piasek, Kleparz, Wesola).

(akta kontroli: str. 287-293)

W okresie objętym kontrolą MWKZ prowadził rejestr zabytków (ruchomych i nieruchomości) oraz wojewódzką ewidencję zabytków znajdujących się na terenie Małopolski. Zabytki rejestrowe i ewidencyjne wykazane przez MWKZ jako stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych z terenu Małopolski były związane z kulturą i historią narodu żydowskiego.

W rejestrze zabytków nieruchomości wpisanych było: w 2016 r. – 6 026 zabytków, w tym 44 stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych, w 2017 r. – 6 056, w 2018 r. – 6 074 (według stanu na 31 grudnia każdego roku), w 2019 r. – 6 077 (na dzień 30 kwietnia). W okresie objętym kontrolą nie wpisano do rejestru zabytków żadnego obiektu dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych.

Po wykreśleniu z rejestru zabytków nieistniejącego budynku bramnego na cmentarzu żydowskim w Andrychowie⁹, do 30 kwietnia 2019 r. w rejestrze zabytków nieruchomości wpisane były 43 zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych, w tym m.in.: synagogi zlokalizowane na Kazimierzu tj. np.: Synagoga Stara, Synagoga Tempel, Synagoga Izaaka, Synagoga Remuh wraz z Cmentarzem, Dawna Mykwa oraz cmentarze i synagogi położone w Trzebini, Chrzanowie, Tarnowie, Nowym Sączu, Grybowie, Bobowej, Bieczu, Gorlicach.

Do rejestru zabytków ruchomych na dzień 31 grudnia wpisanych było: w 2016 r. – 32 417 obiektów, w 2017 r. – 32 725, w 2018 r. – 32 957, a według stanu na 30 kwietnia 2019 r. – 33 038 obiektów. W kontrolowanym okresie jedynym zabytkiem stanowiącym dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych wpisany do rejestru był wystrój synagogi Tempel w Krakowie, składający się z 16 pozycji (polichromie,

³ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁴ Obejmująca swoją właściwością obszary powiatów: chrzanowskiego, krakowskiego, miechowskiego, myślenickiego, olkuskiego, oświęcimskiego, proszowickiego, suskiego, wadowickiego, wielickiego oraz Kraków – miasto na prawach powiatu.

⁵ Obejmująca swoją właściwością obszary powiatów: gorlickiego, limanowskiego i nowosądeckiego oraz Nowy Sącz – miasto na prawach powiatu.

⁶ Obejmująca swoją właściwością obszary powiatów: nowotarskiego i tatrzańskiego.

⁷ Obejmująca swoją właściwością obszary powiatów: bocheńskiego, brzeskiego, dąbrowskiego i tarnowskiego oraz Tarnów – miasto na prawach powiatu.

⁸ Dz. Urz. Woj. Małop. Nr 283, poz. 1887. Porozumienie zmieniono 12 listopada 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. poz. 6679).

⁹ Decyzja MKiDN z 26 listopada 2018 r.

sztukateria, stolarka drzewiana, witraże oraz sprzęty i przedmioty liturgiczne, które stanowiły inwentarz muzealny, który zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami¹⁰ nie podlega wpisowi do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków nieruchomości prowadzony w formie rejestru elektronicznego (udostępnionego na stronie internetowej WUOZ¹¹) był aktualizowany na bieżąco (odnotowane były nowe wpisy, skreślenia oraz ewentualne zmiany dotyczące stanu własnościowego, o ile informacje te były przekazywane do WUOZ). Aktualizacja ta odbywała się kwartalnie za pośrednictwem Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego. Z uwagi na ochronę i bezpieczeństwo właścicieli i samych zabytków rejestru zabytków ruchomych nie prowadzono w formie elektronicznej i nie udostępniano na stronie internetowej WUOZ. W rejestrze zabytków ruchomych wpisane były przedmioty (obrazy, sprzęty i szaty liturgiczne) o dużej wartości rynkowej, stanowiące najczęściej własność osób fizycznych lub parafii.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków znajdowało się ok. 250 obiektów nieruchomości stanowiących dziedzictwo kulturowe żydowskiej mniejszości narodowej, w tym m.in.: włączone w połowie XVIII cmentarze żydowskie w Wieliczce i w Chrzanowie, włączone latach 80-tych XX w. Synagoga kupiecka w Trzebini, dawny zajazd przy ul. Limanowskiego w Krakowie, cmentarze żydowskie w Wolbromiu, Miechowie, Myślenicach. W ewidencji brak było obiektów ruchomych. Jak wskazała MWKZ *z uwagi na ilość obiektów figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków (ok. 45 000 zabytków nieruchomości i 40 000 ruchomych), a także ustawową formę jej prowadzenia, nie prowadzi się wykazu nieruchomości w niej ujętych. Mając to na uwadze podanie dokładnej liczby obiektów związanych z mniejszościami narodowymi z podziałem na poszczególne lata nie jest możliwe.*

Budynki mieszkalne stanowiące do 1939 r. własność mniejszości narodowej żydowskiej wpisane do rejestru zabytków i ujęte w wojewódzkiej ewidencji, zdaniem WUOZ, nie stanowią materialnego dziedzictwa związanego z kulturą mniejszości narodowych. Dotyczy to praktycznie wszystkich kamienic w obrębie Kazimierza, znacznej części zabudowy Podgórze, a także Śródmieścia Krakowa. Inny przykład obiektów wpisanych do rejestru zabytków i nie wykazanych jako materialne dziedzictwo kulturowe mniejszości żydowskiej stanowią: obóz koncentracyjny w Oświęcimiu, obóz w Krakowie-Płaszowie (na terenie m.in. dawnego cmentarza żydowskiego przy ul. Abrahama w Krakowie, jedyną pozostałością cmentarza są pojedyncze macewy, którymi Niemcy wybrukowali wewnętrzne drogi obozowe oraz tzw. Szary Dom przy ul. Jerozolimskiej 3,) oraz mury getta żydowskiego zachowane przy ul. Limanowskiego i Lwowskiej w Krakowie.

(akta kontroli: str. 3-8, 221-243, 294)

Aktualizacja wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomości była prowadzona po 2003 r., w związku z wejściem w życie ustawy o ochronie zabytków, oraz po 2011 r. w związku z wejściem w życie rozporządzenia w sprawie prowadzenia rejestru zabytków. Weryfikację ewidencji zabytków prowadziło się najczęściej w związku z:

- przystąpieniem przez poszczególne gminy do sporządzania studium warunków i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz ich zmian;
- zmianą danych adresowych i danych z ewidencji gruntów (zwłaszcza ze względu na nazewnictwo ulic i nową numerację budynków); utrudnieniem jest brak bezpłatnego dostępu MWKZ do danych z ewidencji gruntów;

¹⁰ Dz.U. z 2018 r., poz. 2067 ze zm., dalej: *ustawa o ochronie zabytków*.

¹¹ www.wuoz.malopolska.pl

- wnioskami właścicieli lub powiatowych inspektorów nadzoru budowlanego (w 90% dotyczą wykreślenia obiektu z ewidencji ze względu na plany inwestycyjne, w tym rozbiórkę obiektu);
- wnioskami organizacji społecznych (w 90% dotyczą włączenia obiektu do ewidencji ze względu na prowadzone inwestycje drogowe i kolejowe);
- koniecznością założenia nowej ewidencji zabytków dla obszarów, które podlegały kompetencjom dawnych wojewódzkich konserwatorów zabytków w Kielcach i w Katowicach (np. gminy: Pałecznica, Kozłów, Charsznica, Bukowno, Bolesław).

Niezależnie od powyższego wojewódzka ewidencja zabytków nieruchomości (a w konsekwencji gminne) jest aktualizowana na bieżąco.

Takiej samej aktualizacji podlega wojewódzka ewidencja zabytków ruchomych. Rokrocznie zlecane jest sporządzenie nowych kart ewidencyjnych zabytków ruchomych, służące ich inwentaryzacji.

(akta kontroli: str. 3-30)

2. Zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków rozpoczęcie i prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych oraz badań konserwatorskich i architektonicznych wymaga uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków lub działający z jego upoważnienia pracownicy wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków, zgodnie z art. 38 ust. 1 ww. ustawy prowadzą kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

W latach 2016-2019 (do 30 kwietnia) MWKZ wydał 8791 pozwoleń konserwatorskich na prace przy zabytkach nieruchomych, 619 na prace przy zabytkach ruchomych, 2235 na prace przy archeologicznych oraz 2199 na prace przy zabytkowej zieleni.

Jak wyjaśniła MWKZ, nie prowadzono odrębnej statystyki odnoszącej się do zabytków związanych z dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych, w związku z powyższym nie jest możliwe podanie dokładnej liczby wydanych pozwoleń oraz prowadzonych odbiorów prac konserwatorskich i robót budowlanych dotyczących cmentarzy, domów modlitw lub synagog.

Poddane analizie 17 pozwoleń na wykonanie prac konserwatorskich, prac restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych zostało wydanych średnio po 12 dniach od wpłynięcia wniosku.

W okresie objętym kontrolą przeprowadzono 466 odbiorów konserwatorskich. Jak wskazała MWKZ nie prowadzi się odrębnej statystyki odnoszącej się do zabytków związanych z dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych. *W wypadku prac archeologicznych nie prowadzi się odbiorów prac, przyjmowane są natomiast sprawozdania z badań lub nadzoru archeologicznego.*

(dowód: akta kontroli: str. 162-193, 246-253, 296-300)

W okresie objętym kontrolą pracownicy WUOZ przeprowadzali kontrole przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, i tak:

- w 2016 r. – 245 kontroli, w tym trzy dotyczące cmentarzy żydowskich w Andrychowie, Nowym Wiśniczu i Podwilku,
- w 2017 r. – 153 kontrole, w tym jedna dotycząca Synagogi Wysokiej w Krakowie,
- w 2018 r. – 216 kontroli, w tym dwie dotyczące cmentarzy: wojennego nr 293 z okresu I wojny światowej (mogiły żołnierzy pochodzenia żydowskiego) w Zakliczynie i żydowskiego w Krościenku oraz jedna dotycząca Synagogi Wysokiej w Krakowie (rekontrola),

- do 30 kwietnia 2019 r. – 40 kontroli, w tym jedna dotycząca cmentarza żydowskiego w Tarnowie;

Kontrole były kontrolami planowanymi (4) lub związanymi z realizacją prac konserwatorskich i robót budowlanych (2). Jedna kontrola została wszczęta po zawiadomieniu o złym stanie technicznym budynku¹² złożonym przez kuratora spadku po zmarłym współwłaścicielu ww. nieruchomości.

W przypadku dwóch kontroli wydano zalecenia: zalecenie remontu i zalecenie naprawy odcinka kamiennego muru ogrodzenia, w jednym przypadku stwierdzono realizację prac bez pozwolenia konserwatorskiego i wydano decyzję umarzającą postępowanie w zakresie wykonanych prac pozwalając na zakończenie planowanych prac i robót budowlanych przy zabytku. Nie wydano zaleceń po stwierdzeniu dobrego stanu kontrolowanego obiektu.

Zaleceń również nie wydano w kontroli będącej odbiorem prac konserwatorskich i kontroli przeprowadzonej na skutek wniosku władającego zabytkiem dotyczącego uzgodnienia zakresu zamierzonych prac związanych z planowanym remontem i przebudową ogrodzenia i drogi w rejonie zabytkowego cmentarza żydowskiego w Podwilku.

W przypadku kontroli cmentarza żydowskiego w Andrychowie, prowadzonej w związku z rutynową i systematyczną weryfikacją rejestru zabytków, po jej zakończeniu wystąpiono do Gminy Żydowskiej w Bielsku-Białej z informacją o złym stanie technicznym muru i konieczności inwentaryzacji macew oraz do MKiDN o skreślenie z rejestru zabytków budynku bramnego. Gmina nie odpowiedziała i nie wykazała żadnego zainteresowania zabytkiem. Budynek bramny został skreślony z rejestru zabytków w 2018 r.¹³

(akta kontroli str. 5-8,18-30)

W czerwcu 2019 r., w związku z nieprzystąpieniem przez właściciela drewnianej bożnicy w Wiśniowej¹⁴ do prac budowlanych objętych wydanym postanowieniem konserwatorskim, MWKZ przeprowadziła kontrolę ww. budynku. W wyniku kontroli wydano zalecenia: wykonania w terminie do 30 listopada 2019 r. doraźnego zabezpieczenia dachu, wymiany rynien i rur spustowych, podstemplowania uszkodzonych stropów i przeprowadzenia kompleksowego remontu budynku bożnicy do 31 grudnia 2020 r. oraz poinformowano, że brak realizacji zaleceń konserwatorskich w wyznaczonym terminie skutkuje nałożeniem kary pieniężnej.

W okresie objętym kontrolą po nieudanej próbie przeniesienia dawnej bożnicy na teren Sądeckiego Parku Etnograficznego, MWKZ pozytywnie zaopiniował zmianę funkcji obiektu na cele muzealne. Uzgodniono wstępną koncepcję architektoniczną rozbudowy i adaptacji bożnicy oraz wydano trzy pozwolenia konserwatorskie na prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych, na prowadzenie badań archeologicznych oraz na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

(akta kontroli str. 244-269)

W latach 2016-2019 (do 30 kwietnia) nie korzystano z wykonania zastępczego robót konserwatorskich, o którym mowa w art. 49 ustawy o ochronie zabytków. MWKZ nie stosuje remontów zastępczych, opisanych w art. 49 i 50 ust. 3 i 4 ustawy o ochronie zabytków z powodu braku zabezpieczenia finansowego w budżecie MWKZ.

¹² Synagoga Wysoka w Krakowie; W wyniku kontroli (maj 2017 r.) wydano zalecenia konserwatorskie. W październiku 2018 r. WUOZ przeprowadził ponowną kontrolę, której celem było sprawdzenie realizacji wcześniejszych zaleceń pokontrolnych.

¹³ Decyzja z 26 listopada 2018 r.

¹⁴ Budynek bożnicy ma unikatowy charakter i reprezentuje jeden z nielicznych przykładów drewnianych bożnic zachowanych na terenie Polski.

Nie stosuje również środków w postaci wywłaszczeń. Wywłaszczenie zgodnie z obowiązującą w ustawie o gospodarce nieruchomościami procedurą polega na wykupie nieruchomości po wynegocjowanej z właścicielem cenie. W ocenie MWKZ takie działanie narażałoby Skarb Państwa na nieuzasadnione koszty, dla właściciela oznaczałoby natomiast ekwiwalent i wynagrodzenie za wcześniej zniszczony zabytek. W wypadku obiektów związanych z mniejszością żydowską dodatkowym problemem jest nieuregulowany stan własnościowy oraz brak założonych ksiąg wieczystych dla nieruchomości stanowiących zabytki nieruchome, co w wypadku ewentualnych remontów zastępczych skutecznie uniemożliwia zabezpieczenie wierzycelności Skarbu Państwa oraz prowadzenie postępowań o wywłaszczenie.

(akta kontroli str. 5-8)

3. We wszystkich kontrolowanych latach MWKZ, przy ocenianiu wniosków, dysponował środkami finansowymi otrzymanymi na dotacje na prace konserwatorskie, prace restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru¹⁵ w wysokości 5 400 tys. zł. Kwota ta została w 2018 r. zwiększona z rezerwy celowej na zadania: *Prace konserwatorskie w Królewskiej Katedrze na Wawelu*¹⁶ i *Remont zabytkowej bramy wjazdowej, dawnej rezydencji Lubomirskich w Dąbrowie Tarnowskiej*.

W latach 2016-2018 MWKZ przyznał środki finansowe (w formie dotacji) na prace przy zabytkach w wysokości odpowiednio: w 2016 r. 5 370,3 tys. zł, w 2017 r. 5 447,8 tys. zł, w 2018 r. 6 555,3 tys. zł. Na 2019 r. na dotacje dla pozytywnie rozpatrzonych wniosków zarezerwowano 4 811 tys. zł.

W kontrolowanym okresie średnia wysokość przyznanej dotacji wynosiła odpowiednio: 62,2%, 71,2%, 62,3% i 70,3% kwoty wnioskowanej przez beneficjentów.

Na prace przy zabytkowych obiektach stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych przyznano łącznie 70 tys. zł., z czego:

- w 2016 r. 20 tys. zł na projekt odtworzenia bimy na podstawie odnalezionych jej elementów i wykonanych odkrywek fundamentów (synagoga z XVIII w. w Bobowej); co stanowiło 41,5% kwoty wnioskowanej;
- w 2018 r. 50 tys. zł na prace rekonstrukcyjne bimy w sali modlitewnej - II etap - (synagoga z XVIII w. w Bobowej); co stanowiło 29,6% kwoty wnioskowanej.

Kwoty przekazane na prace przy zabytkach stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych stanowiły odpowiednio 0,37% i 0,76% wszystkich dotacji na dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkach wpisanych do rejestru przyznanych przez MWKZ w 2016 r. i w 2018 r.

Przyznane kwoty zostały wykorzystane przez beneficjentów w całości.

(akta kontroli str. 52-82, 112-114, 270-280)

Podstawą przekazywania środków był Regulamin finansowania prac konserwatorskich, prac restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków ze środków Małopolskiego Województwa

¹⁵ Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, rozdział 92120 – ochrona zabytków i opieka nad zabytkami, §2720 dotacje celowe z budżetu państwa na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych przekazane jednostkom niezaliczanym do sektora finansów publicznych.

¹⁶ Na prace konserwatorskie w zakresie nagrobka króla Kazimierza Wielkiego, części krypty Piłsudskiego z grobami pary prezydenckiej wraz z korytarzem i wejściem do Grobów Królewskich, metalowego baldachimu nad wejściem do krypt pod wieżą Srebrnych Dzwonów wraz z elementami kamiennymi o 832,8 tys. zł i na prace konserwatorskie przy remoncie bramy wjazdowej przy dawnej rezydencji Lubomirskich o 324,3 tys. zł.

Konserwatora Zabytków w Krakowie wprowadzany (corocznie)¹⁷ na podstawie art. 4 pkt 1 w zw. z art. 91 ust. 4 ustawy o ochronie zabytków. Regulamin określał zasady i tryb postępowania przy ubieganiu się o dotację celową oraz przy udzielaniu dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane, przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków województwa małopolskiego ze środków MWKZ (z wyłączeniem administracyjnego obszaru miasta Krakowa¹⁸).

Zgodnie z Regulaminem wniosek o udzielenie dotacji na prace powinien dotyczyć zakresu prac możliwego do zrealizowania w terminie do 15 listopada (Regulamin z 2016 r.), do 31 października (Regulamin z lat 2017-2019) roku, w którym dotacja była udzielana. Termin składania wniosków o udzielenie dotacji na prace wyznaczono do dnia 28 lutego roku, w którym dotacja miała być udzielona, a termin składania wniosków o refundację prac przy zabytku prowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku wyznaczono do dnia 30 czerwca roku, w którym dotacja miała być udzielona. Złożone wnioski podlegały sprawdzeniu i ocenie pod względem formalnym (Regulamin wskazywał rodzaje błędów formalnych, których wykazanie skutkowało odrzuceniem wniosku) i następnie merytorycznym. Ocenie poprzez przyznanie odpowiedniej liczby punktów podlegała m.in.: wartość historyczna, artystyczna lub naukowa zabytku, stan zachowania zabytku uzasadniający przeprowadzenie wnioskowanych prac, stopień zaangażowania finansowego właściciela lub posiadacza zabytku przy realizacji prac lub robót objętych wnioskiem¹⁹, publiczna dostępność zabytku po przeprowadzonych pracach.

Do wniosku należało dołączyć m.in. decyzję o wpisie obiektu do rejestru zabytków, dokument potwierdzający tytuł prawny do władania zabytkiem, dokument uzgadniający wnioskowany zakres prac (pozwolenie MWKZ lub postanowienie MWKZ ws. uzgodnienia projektu) oraz kosztorys z wyszczególnionymi kosztami prac. Warunkiem podpisania umowy dotacyjnej było zastosowanie procedury konkurencyjnej²⁰ przez właściciela lub posiadacza zabytku korzystającego z dotacji celowej udzielonej przez MWKZ na prace przy zabytku. Wszelkie czynności związane z przeprowadzeniem tej procedury można było dokonywać po otrzymaniu pisemnego potwierdzenia przyznania dotacji celowej ze środków MWKZ. Podstawowym trybem udzielania zamówienia na dotowane prace był konkurs ofert. Dopuszczalne było również zastosowanie trybu negocjacji z jednym oferentem, ale dopiero po uzyskaniu stosownej opinii Rzecznawcy MKiDN. Przekazana MWKZ dokumentacja z przeprowadzenia procedury konkurencyjnej podlegała sprawdzeniu pod względem zgodności z ustawowymi regulacjami. MWKZ sprawdzała także przeprowadzenie tej procedury pod względem celowości i oszczędności wydatkowanych środków na dotowane zadanie. Sankcją za niedostarczenie wymaganych dokumentów, odmowę poddania się kontroli, stwierdzenie nieprawidłowości w przeprowadzonej procedurze lub ujawnienie niegospodarności i nierzetelności właściciela lub posiadacza zabytku mogło być odstąpienie przez MWKZ od dotowania zadania lub obniżenie udzielonej kwoty dotacji. Procedura konkurencyjna wprowadzała wzory druków: ogłoszenia o planowanym zamówieniu,

¹⁷ Regulaminy finansowania wprowadzone przez MWKZ zarządzeniami: nr 2/2016 z 13 stycznia 2016 r., nr 1/2017 z 19 stycznia 2017 r., nr 2/2018 z 31 stycznia 2018 r., nr 2/2019 z 17 stycznia 2019 r.

¹⁸ Jak stanowił Regulamin: z uwagi na możliwość ubiegania się właścicieli lub posiadaczy zabytków o środki pochodzące z Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa i Gminy Kraków.

¹⁹ Wnioski dotyczące obiektów mniejszości narodowych, które przeszły przez ocenę formalną zawsze otrzymywały 6 pkt w 10 punktowej skali.

²⁰ Regulacja w sprawie zasad wydatkowania środków finansowych dla zadań (zamówień) finansowanych ze środków MWKZ w ramach udzielonych dotacji celowych wprowadzona zarządzeniami: Zarządzenie nr 3/2016 MWKZ, Zarządzenie nr 8/2017 MWKZ; Zarządzenie nr 10/2018 MWKZ; Zarządzenie nr 10/2019 MWKZ. Wymóg zastosowania ww. procedury został wprowadzony w 2010 r.

zaproszenia do złożenia oferty w trybie konkursu ofert, formularza ofertowego, zaproszenia do złożenia oferty i przystąpienia do negocjacji oraz instrukcję postępowania dla beneficjentów dotacji. Ponadto pozwalała na zwiększenie ilości środków przeznaczonych na dotacje, w tak w protokołach z posiedzenia Komisji w sprawie podziału rezerwy budżetowej na udzielanie dotacji celowych ze środków MWKZ na prace konserwatorskie²¹ wykazano m.in., że wysokość uwolnionej kwoty po przeprowadzonych procedurach konkurencyjnych w 2016 r. wyniosła 39 464,53 zł, a w 2017 r. około 2 500 zł.

(akta kontroli str. 83-103, 281- 286)

W okresie objętym kontrolą 614 beneficjentów złożyło 693 wnioski na dofinansowanie realizacji 693 zadań. Dotacją objęto 395 zadań (56,9%):

- w 2016 r. na 158 wnioskodawców, którzy złożyli 175 wniosków, dotację udzielono na realizację 118 zadań (67,4%). 28 wniosków odrzucono ze względów formalnych;
- w 2017 r. na 174 wnioskodawców, którzy złożyli 201 wniosków, dotację udzielono na realizację 99 zadań (49,2%). 54 wnioski odrzucono ze względów formalnych;
- w 2018 r. na 151 wnioskodawców, którzy złożyli 169 wniosków, dotację udzielono na realizację 99 zadań (58,6%). 70 wniosków odrzucono ze względów formalnych;
- do 30 kwietnia 2019 r. na 131 wnioskodawców, którzy złożyli 148 wniosków, dotację udzielono na realizację 79 zadań (47,3%). 19 wniosków odrzucono ze względów formalnych.

W latach 2016-2019 (do 30 kwietnia) w zakresie prac dotyczących obiektów mniejszości narodowych wnioski składał jeden wnioskodawca, który każdego roku wypełniał po dwa wnioski. Trzy z ośmiu złożonych wniosków zostały odrzucone ze względów formalnych. Przyczynami odrzucenia było: nieaktualne pozwolenie konserwatorskie, nieprawidłowo wyliczony udział procentowy dotacji we wniosku, niegodny z regulaminem termin określony w harmonogramie prac, złożenie wniosku o refundację przed przeprowadzeniem wszystkich prac określonych w pozwoleniu konserwatorskim.

(akta kontroli str. 104-117)

W latach 2016-2019 (do 30 kwietnia) zawarto dwie umowy o udzielenie dotacji²², których przedmiotem były zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych. Umowy dotyczyły: wykonania projektu odtworzenia bimy i prac rekonstrukcyjnych bimy w sali modlitewnej Synagogi w Bobowej. W obu przypadkach beneficjentem była Gmina Wyznaniowa Żydowska w Krakowie. Prace w synagodze były prowadzone i dotowane m.in. przez MWKZ od dłuższego czasu (we wniosku z 2016 r. wykazano prace dotowane od 2013 r.).

Zgodnie z § 6 ust. 1 pkt 1 i 2 zawartych umów, w celu rozliczenia i otrzymania dotacji wnioskodawcy składali protokół potwierdzający odbiór prac, sporządzony przy udziale przedstawiciela WUOZ i rachunki lub faktury za wykonane prace lub roboty oraz zakup materiałów niezbędnych do ich przeprowadzenia (w 2018 r. uwierzytelnione kopie tych dokumentów).

MWKZ zweryfikował rzeczowy zakres zadań, na które udzielono dotacji poprzez protokolarny odbiór wykonanych zakresów prac przy obiekcie zabytkowym oraz sprawdzenie wydatkowanych kwot na podstawie przedkładanych przez beneficjentów dokumentów rozliczeniowych (faktury i wycena powykonawcza).

²¹ 21 czerwca 2016 r. i 3 lipca 2017 r.

²² Umowa z 27 czerwca 2016 r. i z 25 października 2018 r.

Nie stwierdzono wykorzystania przyznanych dotacji niezgodnie z umową i nie wystąpiła konieczność zwrotu dotacji w całości lub w części.

Umowy o udzielenie dotacji nie zawierały postanowień odnoszących się do wykorzystania lub udostępnienia dofinansowanego obiektu zabytkowego.

(akta kontroli str. 84-91, 118-146)

4. Informacje o przyznanych kwotach dotacji na prace planowane przy zabytkach (z wyszczególnieniem zadań i kwot) WUOZ zamieszczał na własnej stronie internetowej²³ – niezwłocznie po posiedzeniu komisji kwalifikującej wnioski do udzielenia dotacji i uzgodnieniu zadań przez MWKZ. Ostateczne wykazy udzielonych dotacji umieszczane były na ww. stronie internetowej, po rozliczeniu realnie wykorzystanych zakresów i wydatkowych kwot, po zakończeniu roku budżetowego.

Informacje o udzielonych dotacjach na prace przy zabytkach z terenu województwa małopolskiego, na podstawie rozporządzenia w sprawie udzielania dotacji²⁴, przekazywane były do końca stycznia roku następnego (pismami odpowiednio z: 23 stycznia 2017 r., 26 stycznia 2018 r., 10 stycznia 2019 r.) do MKiDN i do Marszałka Województwa Małopolskiego.

Ponadto pisma do beneficjentów potwierdzające rozliczenie dotacji i odsyłające faktury lub rachunki wykorzystane przy rozliczeniu dotacji, kierowane były również przez MWKZ do wiadomości właściwych gmin i powiatów.

(akta kontroli str. 84-91, 147-152)

5. W okresie objętym kontrolą MWKZ nie składał zawiadomień o popełnieniu przestępstwa lub wykroczenia, którego przedmiotem byłyby zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 154-161)

6. W *Rejestrze skarg i wniosków* w latach 2016-2018 zarejestrowano 18 spraw, z których żadna nie dotyczyła zabytku stanowiącego dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych. Do 30 kwietnia 2019 r. nie zarejestrowano żadnego pisma.

(akta kontroli str. 153)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Do wniosku o dotację na prace konserwatorskie przy zabytku wymagano dołączenia kopii decyzji o wpisie obiektu do rejestru zabytków i pozwolenia MWKZ na wnioskowany zakres prac lub robót, tj. dokumentów będących w posiadaniu WUOZ. Rozporządzenie w sprawie udzielania dotacji, wskazując w § 6 co ma zawierać wniosek o udzielenie dotacji, nie wymaga dołączenia do niego kopii ww. dokumentów.

MWKZ podtrzymała wyjaśnienia złożone przez swojego poprzednika²⁵ w trakcie prowadzenia kontroli P/17/076 *Zabezpieczenie i udostępnianie zabytków architektury drewnianej oraz ich wykorzystanie w promocji regionu*.

²³ www.wuoz.malopolska.pl/index.php/dotacje

²⁴ Na podstawie § 9 pkt 2 rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2014 r. poz. 399; uchylone z dniem 26 maja 2017 r.) i § 14 pkt 2 rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. poz. 1674). W dalszej części wystąpienia: *rozporządzenie w sprawie udzielania dotacji*.

²⁵ MWKZ był wówczas Jan Janczykowski.

MWKZ wyjaśnił, że *opierano te działania o art. 79 ustawy o ochronie zabytków. Decyzje wpisowe do rejestru zabytków, jak również pozwolenia konserwatorskie na prace przy zabytku fizycznie znajdowały się w centrali WUOZ w Krakowie lub w delegaturach w: Nowym Targu, Nowym Sączu i Tarnowie. Decyzje pozwoleń konserwatorskich wydawane były zgodnie z właściwością terenową przez WUOZ w Krakowie lub jego delegatury. Urząd nie posiadał centralnego systemu – informatycznej bazy danych, w której gromadziłby wydawane przez WUOZ decyzje w formie elektronicznej, a dostępność tych dokumentów byłaby od ręki. MWKZ wyjaśnił również, że w procesie rozpatrywania wniosków, pragmatyka działania Urzędu, ukierunkowana jest na zapewnienie sprawności oceny wniosków oraz skuteczności ich rozpatrywania i zakłada jak najszybsze, niebudzące wątpliwości sprawdzenie treści decyzji wpisowej oraz formalne zakwalifikowanie przedmiotu dotacji – by jednoznacznie stwierdzić czy zakres podejmowanych działań dotyczy obiektu lub elementu faktycznie objętego wpisem do rejestru zabytków. To właśnie z treści sentencji i uzasadnienia decyzji oraz z faktu wyodrębnienia w niej obiektu lub elementu zabytkowego wypływa możliwość dotowania tego zabytku ze środków konserwatorskich. Dodał również, że wymaganie dostarczenia kopii aktualnego pozwolenia konserwatorskiego od podmiotów wnioskujących o dotację, daje możliwość szybkiej weryfikacji wnioskowanego zakresu z zakresem prac uzgodnionych na miejscu w Krakowie – przez zespół oceny formalnej wniosków.*

(akta kontroli str. 281-286)

OCENA CZĄSTKOWA

Działania prowadzone przez MWKZ dotyczące ochrony zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych były zgodne z obowiązującymi przepisami prawnymi. Według stanu na 30 kwietnia 2019 r. liczba zabytków stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych (nieruchomych i ruchomych) stanowiła odpowiednio 0,7% i 0,003% wszystkich zabytków wpisanych do właściwych rejestrów. Przepisy obowiązujące w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami, w tym prowadzenia rejestrów i ewidencji zabytków nie wymagają rozróżnienia zabytków ze względu na ich przynależność do określonej mniejszości narodowościowej. W takiej sytuacji w WUOZ nie było możliwe podanie dokładnej liczby: obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków, związanych z nimi pozwoleń konserwatorskich i odbiorów prac wykonanych przy tych obiektach.

Wnioski o dotację na prace przy zabytkach stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych składał tylko jeden wnioskodawca. Na osiem złożonych wniosków MWKZ dofinansował dwa zadania, a kwota przyznanej dotacji stanowiła odpowiednio 41,5% i 29,6% wnioskowanych środków. Należy zwrócić uwagę na fakt, że potrzeby finansowe w tym zakresie były znacznie większe, bowiem przyznana przez MWKZ łączna kwota dotacji na zabytki mniejszości narodowych stanowiła jedynie 32,2% wnioskowanych środków.

Jako nieprawidłowe działanie uznano wymaganie od beneficjentów załączania do wniosków o dotacje dokumentów, które znajdowały się w posiadaniu WUOZ.

2. Współpraca przy realizacji zadań i celów ochrony materialnego dziedzictwa kulturowego mniejszości narodowych

Opis stanu faktycznego

1. MWKZ zgodnie z art. 25 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków udostępniał karty ewidencyjne oraz dokumentację konserwatorską dotyczącą wpisanych do rejestru zabytków obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych. Ww. materiały udostępniano w celach naukowych np. studentom lub konserwatorom dzieł sztuki w celu prawidłowego opracowania programów prac konserwatorskich oraz samym właścicielom. W 2016 r. z archiwum WUOZ korzystało 440 osób, w 2017 r. 366 osób, w 2018 r. 315 osób, w 2019 r. (do 30 kwietnia) 105 osób. Jak wskazała MWKZ podanie ile z tych wniosków dotyczyło obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym mniejszości narodowych nie jest możliwe, ponieważ taka statystyka nie była prowadzona.

W okresie objętym kontrolą do WUOZ wpłynął tylko jeden wniosek o wydanie zaleceń konserwatorskich dla zabytku²⁶. Wniosek ten nie dotyczył obiektu stanowiącego dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych.

(akta kontroli str. 216-220)

Jak wskazała MWKZ Właściciele sporadycznie przejawiają zainteresowanie pozyskaniem wytycznych dotyczących możliwości zagospodarowania, adaptacji i sposobu użytkowania nieruchomości zabytkowych. Najczęściej zalecenia konserwatorskie były wydawane na etapie uzgadniania planowanych przez właściciela prac konserwatorskich lub robót budowlanych i przyjmowały charakter uwag do składanych projektów budowlanych lub programów prac. Od 1 stycznia 2018 r. w związku z nowelizacją ustawy o ochronie zabytków, w tym szczególnie art. 40 ustawy, przepisy dotyczące zaleceń konserwatorskich wydawanych na wniosek właścicieli mają jeszcze mniejsze zastosowanie. Zalecenia z terminem wykonania wydaje wojewódzki konserwator zabytków w wyniku przeprowadzonej kontroli.

(akta kontroli str. 162-164)

Współpraca z właścicielami lub posiadaczami zabytków, w tym stanowiących dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych, miała charakter wzajemnych konsultacji, służyła wymianie doświadczeń i informacji historycznych w celu jak najlepszego przeprowadzenia prac konserwatorskich. Najczęściej była prowadzona na etapie opracowywania projektów i programów prac konserwatorskich. Współpraca polegała także na działaniach zmierzających do uregulowania stanu własnościowego cmentarzy i synagog. MWKZ występował także do właściwych Gmin Wyznaniowych Żydowskich oraz do, a także do Komisji Rabinicznej ds. Cmentarzy o przyspieszenie postępowań rewindykacyjnych np. w wypadku cmentarza żydowskiego w Andrychowie (2016 r.) i cmentarza żydowskiego w Krościenku nad Dunajcem (2018 r.). Wnioski MWKZ pozostały bez odpowiedzi. Podobna sytuacja miała miejsce po poinformowaniu Gminy Żydowskiej w Bielsku Białej o złym stanie technicznym cmentarza żydowskiego w Andrychowie.

W przypadku cmentarza żydowskiego w Trzebini WUOZ od lat współpracuje ze społecznym opiekunem zabytków, który wobec nieuregulowanego stanu własnościowego jest jedynym opiekunem obiektu. W ramach tej współpracy podejmowano w 2016 r. – wspólnie z Gminą Trzebinia oraz Wydziałem Rewaloryzacji i Dziedzictwa Narodowego Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Krakowie – działania zmierzające do rekonstrukcji zbiorowej mogiły żołnierzy z I wojny światowej pochodzenia żydowskiego. Ponadto w latach 2017-2018

²⁶ Wniosek złożony przez Muzeum Narodowe w Krakowie dotyczący budynku tzw. Klasztor.

w ramach współpracy ze społecznym opiekunem zabytków nawiązano współpracę z Zakładem Karnym w Trzebini przy prowadzeniu prac porządkowych, bieżącym remoncie cmentarza i wykonaniu tablicy upamiętniającej więźniów żydowskich.

Jak wyjaśniła MWKZ również w I kwartale 2019 r. ponownie występowano o oddelegowanie osadzonych do prac porządkowych na cmentarzu żydowskim w Trzebini niestety współpracy nie udało się nawiązać.

(akta kontroli str. 18-23, 162-164, 194-203)

2. W okresie objętym kontrolą na terenie województwa małopolskiego prowadziło działalność 60 społecznych opiekunów zabytków, przy czym:

- na terenie właściwości WUOZ w Krakowie: 39 osób;
- na terenie właściwości Delegatury w Nowym Sączu: 14 osób;
- na terenie właściwości Delegatury w Tarnowie: ośmiu opiekunów²⁷.

Na terenie Delegatury w Nowym Targu nie działał żaden społeczny opiekun zabytków.

Na terenie właściwości miejscowej WUOZ zabytkami stanowiącymi dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych zajmowało się trzech społecznych opiekunów – osoby fizyczne sprawujące opiekę nad: cmentarzem żydowskim w Chrzanowie, cmentarzem i synagogą w Dąbrowie Tarnowskiej oraz cmentarzem żydowskim w Trzebini.

(akta kontroli str. 155-156,161)

Jak wyjaśniła MWKZ, *w ramach współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków niektórzy społeczni opiekunowie składają raporty (roczne, okresowe) ze stanu zachowania danego zabytku, według ich indywidualnej oceny. Raporty te są analizowane pod kątem rozdziału 4 ustawy o ochronie zabytków²⁸. Inna grupa społecznych opiekunów zawiadamia na bieżąco o podejmowanych czynnościach, natomiast pozostali w trakcie sprawowania tej funkcji, nie informują na bieżąco tutejszego Urzędu o podejmowanych czynnościach. W tym miejscu należy stwierdzić, że z brzmienia literalnego art. 103 ust. 2 powołanej ustawy nie wynika, w jaki sposób wojewódzki konserwator zabytków winien ocenić, czy społeczny opiekun zabytków właściwie wykonuje swoje zadania. (...) Według oceny tutejszego Urzędu, właściwym działaniem byłoby bardziej szczegółowe sprecyzowanie zapisów ustawy w tej tematyce. W ramach współpracy społeczni opiekunowie zabytków kierują od czasu do czasu do WUOZ w Krakowie zaproszenia na spotkania, odczyty organizowane w oparciu o tematykę ochrony zabytków.*

(akta kontroli str. 154-160)

3. MWKZ uczestniczył w posiedzeniach Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków. Analiza protokołów z 9 posiedzeń, które odbyły się w okresie objętym kontrolą nie wykazała, aby przedmiotem obrad Rady były zabytki stanowiące dziedzictwo kulturowe mniejszości narodowych, tym samym MWKZ nie zasięgał opinii Rady w zakresie ochrony tych zabytków i opieki nad nimi.

W październiku 2017 r. w części wolne wnioski jeden z członków Rady podniósł kwestię obecnego zagospodarowania narożnika ulic Miodowej i Dajworu – tzw. zieleniec przed dawną Mykwą. *Tam rozpoczęła się już degradacja przestrzeni publicznej, pojawiają się kolejne budy. Pod ziemią znajdują się tam relikty muru obronnego, prawdopodobnie z basztą narożną. Gdyby wyeksponować ten mur (może SKOZK w tym mógłby pomóc), można to miejsce zagospodarować znacznie*

²⁷ W dwóch przypadkach były to jednostki organizacyjne: Stowarzyszenie Zamek Tarnowski oraz Publiczne Gimnazjum Nr 2 w Mikuszowicach (gm. Drwinia).

²⁸ Rozdział 4. Nadzór konserwatorski.

lepiej. Przewodniczący Rady zaproponował przedstawienie problemu na posiedzeniu Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

(akta kontroli str. 206-211)

Na posiedzeniu Rady w 2017 r.²⁹ MWKZ przedstawił informację o aktualnej krytycznej sytuacji w WUOZ: lawinowo wzrasta liczba prowadzonych spraw (w 2016 r. WUOZ wraz z delegaturami wydał łącznie 7407 decyzji i 1665 postanowień, co przy 34 pracownikach upoważnionych do przygotowania projektów decyzji oznacza 218 decyzji na jeden etat, czyli prawie jedna decyzja na jeden dzień roboczy); kolejne zmiany przepisów zwiększyły znacznie zakres obowiązków, za czym nie poszły zwiększenia kadrowe (m.in.: nowelizacja ustawy o ochronie zabytków z 2010 r. wprowadzając dodatkowo ochronę zabytków wpisanych jedynie do wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków spowodowała zwiększenie ilości zabytków, którymi zajmują się służby konserwatorskie o ponad 900%, od 2015 r. służby konserwatorskie zostały zobowiązane do wydawania decyzji w sprawie zieleni również na obszarach wpisanych do rejestru jako układy urbanistyczne i ruralistyczne, co oznacza wzrost spraw o 65% rocznie; w 2017 r. nowelizacja ww. ustawy wprowadziła na służby konserwatorskie obowiązek nakładania kar finansowych za działania niekorzystne dla zabytków); wynagrodzenia pracowników pozostają właściwie bez zmian od 2009 r.; niskie wynagrodzenia powodują wysoką rotację pracowników.

(akta kontroli str. 204-215)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

OCENA CZĄSTKOWA

MWKZ podejmował współpracę ze studentami i konserwatorami zabytków udostępniając im karty ewidencyjne i dokumentację konserwatorską zabytków mniejszości narodowych (w latach 2016-2019 z archiwum WUOZ skorzystało ponad 1200 osób). Próby współpracy z organizacjami zrzeszającymi przedstawicieli mniejszości narodowych najczęściej pozostawały bez ich odpowiedzi lub dotyczyły tylko przyznania dotacji na prace przy zabytkach. NIK pozytywnie ocenia natomiast współpracę ze społecznym opiekunem zajmującym się zabytkowym cmentarzem żydowskim w Trzebini.

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o zaniechanie żądania od wnioskodawców ubiegających się o dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkach dokumentów, będących już w posiadaniu WOUZ, tj. decyzji o wpisie obiektu do rejestru zabytków i pozwolenia na wnioskowany zakres prac lub robót.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Krakowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie

²⁹ Posiedzenie z 17 października 2017 r.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Kraków, lipca 2019 r.

Kontroler
Małgorzata Korusiewicz
główny specjalista kontroli
państwowej

